

Međunarodni sud za krivično
gonjenje lica odgovornih za
teška kršenja međunarodnog
humanitarnog prava počinjena
na teritoriji bivše Jugoslavije
od 1991. godine

Predmet br. IT-04-75-AR73.1
Datum: 4. mart 2016.
Original: engleski

PRED ŽALBENIM VEĆEM

U sastavu: sudija Carmel Agius, predsedavajući
sudija Liu Daqun
sudija Fausto Pocar
sudija Theodor Meron
sudija Koffi Kumelio A. Afande

Sekretar: g. John Hocking

Odluka od: 4. marta 2016.

TUŽILAC

protiv

GORANA HADŽIĆA

JAVNO

**ODLUKA PO HITNOJ INTERLOKUTORNOJ ŽALBI TUŽILAŠTVA NA
OBJEDINJENU ODLUKU U VEZI S NASTAVKOM POSTUPKA**

Tužilaštvo:

g. Douglas Stringer

Obrana:

g. Zoran Živanović

g. Christopher Gosnell

1. Žalbeno veće Međunarodnog suda za krivično gonjenje lica odgovornih za teška kršenja međunarodnog humanitarnog prava počinjena na teritoriji bivše Jugoslavije od 1991. godine (dalje u tekstu: Žalbeno veće, odnosno Međunarodni sud) rešava po "Hitnoj interlokutornoj žalbi tužilaštva na objedinjenu odluku u vezi s nastavkom postupka" (dalje u tekstu: Interlokutorna žalba) koju je 1. decembra 2015. uložilo Tužilaštvo (dalje u tekstu: tužilaštvo). Gospodin Goran Hadžić (dalje u tekstu: Hadžić) je 15. decembra 2015. dostavio poverljivi odgovor.¹ Tužilaštvo je 21. decembra 2015. dostavilo poverljivu repliku.² Hadžić je 22. decembra 2015. podneo zahtev za odobrenje da uloži dupliku zajedno s predloženim duplikom.³ Žalbeno veće je 25. januara 2016. naložilo produženje odgađanja postupka koje je naložilo Pretresno veće, do donošenja odluke po Interlokutornoj žalbi.⁴

I. PROCEDURALNI KONTEKST

2. Optužnica protiv Hadžića podignuta je pred Međunarodnim sudom u maju 2004, ali je on tek u julu 2011. uhapšen i prebačen na Međunarodni sud. Suđenje Hadžiću je počelo 16. oktobra 2012. pred Pretresnim većem II Međunarodnog suda (dalje u tekstu: Pretresno veće) i, izuzev jednog svedoka, dokazni postupak tužilaštva je okončan 17. oktobra 2013.⁵ Od oktobra 2014, Pretresno veće je više puta prekidalo sudski postupak zbog Hadžićevog zdravstvenog stanja i njegovog odbijanja da se odrekne prava da bude prisutan na suđenju.⁶ Konkretno, Hadžiću je u novembru 2014. dijagnosticiran maligni tumor na mozgu, *glioblastoma multiforme*, sa procenjenom prosečnom stopom preživljavanja od 12 meseci.⁷ Hadžić privremeno boravi na slobodi od aprila 2015.⁸

¹ Odgovor na hitnu interlokutornu žalbu tužilaštva na objedinjenu odluku u vezi s nastavkom postupka, 15. decembar 2015. (poverljivo; javna redigovana verzija zavedena 21. decembra 2015.) (dalje u tekstu: Odgovor).

² Replika tužilaštva na odgovor odbrane na hitnu interlokutornu žalbu tužilaštva na objedinjenu odluku u vezi s nastavkom postupka, 21. decembar 2015. (poverljivo; javna redigovana verzija zavedena 6. januara 2016.) (dalje u tekstu: Replika).

³ Zahtev za odobrenje radi ulaganja duplike i duplika na repliku tužilaštva na odgovor odbrane na hitnu interlokutornu žalbu tužilaštva na objedinjenu odluku u vezi s nastavkom postupka, 22. decembar 2015. (dalje u tekstu: Zahtev za odobrenje radi ulaganja duplike, odnosno Duplika). Hadžić u Duplici priznaje da je Odgovor dostavljen neblagovremeno i traži retroaktivno produženje roka ili, alternativno, razmatranje Odgovora u interesu pravde s obzirom na složenost i značaj pravnih i medicinskih pitanja. Duplika, par. 2-4.

⁴ Nalog u vezi s hitnom interlokutornom žalbom tužilaštva na objedinjenu odluku u vezi s nastavkom postupka, 25. januar 2016.

⁵ *Tužilac protiv Gorana Hadžića*, predmet br. IT-04-75-T, Objedinjena odluka u vezi s nastavkom postupka, 26. oktobar 2015. (dalje u tekstu: Pobjijana odluka), par. 6.

⁶ Pobjijana odluka, par. 7.

⁷ Pobjijana odluka, par. 7.

⁸ Pobjijana odluka, par. 11, 67-69. V. *Tužilac protiv Gorana Hadžića*, predmet br. IT-04-75-AR65.1, Odluka po hitnoj interlokutornoj žalbi na odluku kojom se odbija privremeno puštanje na slobodu, 13. april 2015. (javno s poverljivim dodatkom).

3. U periodu od marta 2015. do juna 2015. strane u postupku podnele su Pretresnom veću više zahteva u vezi s nastavkom pretresnog postupka.⁹ Tužilaštvo je zatražilo, između ostalog, da se suđenje nastavi bez obzira na to da li je Hadžić prisutan¹⁰ i predložilo mere za koje tvrdi da bi ubrzale pretresni postupak – uključujući ponudu da se bezuslovno odrekne prava na unakrsno ispitivanje svih preostalih svedoka odbrane.¹¹ Hadžić je, s druge strane, zatražio da se sudski postupak obustavi ili odgodi na neodređeno vreme.¹² Tokom tih meseci, medicinski stručnjaci koje je imenovao Međunarodni sud sproveli su niz testova iz neouroonkologije i neuropsihologije i pripremili medicinske izveštaje koji su zavedeni 15. jula 2015, odnosno 23. jula 2015.¹³ Medicinski stručnjaci su svedočili pred Pretresnim većem 29. jula 2015. i 21. avgusta 2015,¹⁴ a strane u postupku su 25. avgusta 2015. dostavile poverljive podneske u vezi s Hadžićevom procesnom sposobnošću.¹⁵

4. Pretresno veće je 26. oktobra 2015. donelo Pobjianu odluku u kojoj je, između ostalog, zaključilo da je Hadžić procesno sposoban, odbilo zahteve tužilaštva za nastavak dokaznog postupka odbrane, odbilo Hadžićev zahtev za obustavu postupka i naložilo da se pretresni postupak, za početak, odgodi na period od tri meseca.¹⁶

5. Pretresno veće je 24. novembra 2015. odobrilo zahtev tužilaštva za odobrenje da uloži žalbu na Pobjianu odluku.¹⁷ Tužilaštvo se žalilo na Pobjianu odluku "u delu kojim se odbija zahtev tužilaštva za nastavak suđenja".¹⁸ Predsednik Međunarodnog suda je 2. decembra 2015. izdao nalog kojim se imenuju sudije Veća za razmatranje Interlokutorne žalbe.¹⁹

⁹ Pobjiana odluka, par. 1, 4, 12, 21. V. Interlokutorna žalba, par. 10, 12; *Tužilac protiv Gorana Hadžića*, predmet br. IT-04-75-T, Zahtev tužilaštva za nastavak dokaznog postupka odbrane, 2. mart 2015. (dalje u tekstu: Prvi zahtev za nastavak postupka); *Tužilac protiv Gorana Hadžića*, predmet br. IT-04-75-T, Drugi zahtev tužilaštva za nastavak dokaznog postupka odbrane (*zatražena hitna odluka*), 19. jun 2015. (dalje u tekstu: Drugi zahtev za nastavak postupka).

¹⁰ Pobjiana odluka, par. 12. V. Interlokutorna žalba, par. 10; Prvi zahtev za nastavak postupka, par. 9, 21, 23; Drugi zahtev za nastavak postupka, par. 7.

¹¹ Pobjiana odluka, par. 2, 12, 15, 21. V. *Tužilac protiv Gorana Hadžića*, predmet br. IT-04-75-T, Predlog tužilaštva za ubrzanje izvođenja dokaza odbrane, 24. mart 2015; Drugi zahtev za nastavak postupka.

¹² Pobjiana odluka, par. 3, 18. V. *Tužilac protiv Gorana Hadžića*, predmet br. IT-04-75-T, Hitan zahtev za obustavljanje ili odgađanje postupka, 17. jun 2015. (javna redigovana verzija)

¹³ Pobjiana odluka, par. 8-10.

¹⁴ Pobjiana odluka, par. 10.

¹⁵ Pobjiana odluka, par. 5, 24-36.

¹⁶ Pobjiana odluka, par. 55, 65-66, 69.

¹⁷ *Tužilac protiv Gorana Hadžića*, predmet br. IT-04-75-T, Odluka po zahtevu tužilaštva za odobrenje za ulaganje žalbe na objedinjenu odluku u vezi s nastavkom postupka, 24. novembar 2015. (dalje u tekstu: Odluka u vezi s odobrenjem), str. 3.

¹⁸ Interlokutorna žalba, par. 1.

¹⁹ Nalog kojim se imenuju sudije u predmetu pred Žalbenim većem, 2. decembar 2015, str. 1.

II. STANDARD PREISPITIVANJA

6. Pretresna veća uživaju široka diskreciona ovlaštenja u vezi s upravljanjem postupcima koji se vode pred njima, koja Žalbena veće uvažava.²⁰ Kako bi uspešno osporila diskrecionu odluku, strana u postupku mora pokazati da je pretresno veće načinilo primetnu grešku koja je toj strani nanela štetu.²¹ Žalbena veće će preinačiti diskrecionu odluku pretresnog veća jedino ako zaključi da je ona (i) zasnovana na pogrešnom tumačenju merodavnog prava; (ii) zasnovana na očigledno netačnom zaključku o činjenicama; ili (iii) u tolikoj meri nepravična ili nerazumna da predstavlja zloupotrebu diskrecionih ovlaštenja pretresnog veća.²² Žalbena veće će takođe razmotriti da li je pretresno veće prilikom donošenja odluke pridalo težinu spoljnim ili irelevantnim faktorima, odnosno da li je propustilo da prida težinu ili nije pridalo dovoljnu težinu relevantnim faktorima.²³

III. MERODAVNO PRAVO

7. Žalbena veće podseća da je merodavan standard za utvrđivanje da li je optuženi procesno sposoban standard "smislenog učešća koje omogućava optuženom da realizuje svoje pravo na pravično suđenje u meri dovoljnoj da efektivno učestvuje u postupku koji se vodi protiv njega i da razume suštinu postupka".²⁴

8. Žalbena veće podseća da član 21(4) Statuta Međunarodnog suda predviđa pravo optuženog da mu se sudi u njegovom prisustvu. Žalbena veće tumači to pravo u smislu da optuženi ima pravo da bude fizički prisutan.²⁵ Međutim, to pravo nije apsolutno.²⁶ Optuženi

²⁰ *Tužilac protiv Gorana Hadžića*, predmet br. IT-04-75-AR65.2, Odluka po žalbi na ukidanje privremenog puštanja na slobodu, 24. jun 2015. (poverljivo) (dalje u tekstu: Odluka u predmetu *Hadžić* od 24. juna 2015), par. 5; *Tužilac protiv Ratka Mladića*, predmet br. IT-09-92-AR73.5, Odluka po interlokutornoj žalbi na odluku Pretresnog vijeća o ponovnom otvaranju postupka od 27. marta 2015, 22. maj 2015. (dalje u tekstu: Odluka u predmetu *Mladić* od 22. maja 2015), par. 6; *Tužilac protiv Nikole Šainovića i drugih*, predmet br. IT-05-87-A, Presuda, 23. januar 2014. (dalje u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*), par. 29.

²¹ Odluka u predmetu *Hadžić* od 24. juna 2015, par. 5; Odluka u predmetu *Mladić* od 22. maja 2015, par. 6; Drugostepena presuda u predmetu *Šainović*, par. 29.

²² Odluka u predmetu *Hadžić* od 24. juna 2015, par. 5; Odluka u predmetu *Mladić* od 22. maja 2015, par. 6; Drugostepena presuda u predmetu *Šainović*, par. 29.

²³ Odluka u predmetu *Hadžić* od 24. juna 2015, par. 5; Odluka u predmetu *Mladić* od 22. maja 2015, par. 6; Drugostepena presuda u predmetu *Šainović*, par. 29.

²⁴ *Tužilac protiv Pavla Strugara*, predmet br. IT-01-42-A, Presuda, 17. jul 2008. (dalje u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Strugar*), par. 55.

²⁵ *Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića*, predmet br. IT-03-69-AR73.2, Odluka po žalbi odbrane na odluku o daljem toku postupka, 16. maj 2008. (dalje u tekstu: Odluka u predmetu *Stanišić i Simatović* od 16.

se može odreći prava na fizičko prisustvo suđenju ili izgubiti to pravo.²⁷ Na primer, shodno pravilu 80(B) Pravilnika o postupku i dokazima Međunarodnog suda (dalje u tekstu: Pravilnik), pretresno veće može naložiti da se optuženi odstrani iz sudnice i da se postupak nastavi u njegovom odsustvu ako on uporno ometa postupak nakon što mu da upozorenje da takvo ponašanje može iziskivati njegovo odstranjivanje. Žalbeno veće je primetilo da se pravo nekog optuženog da prisustvuje suđenju u skladu s pravilom 80(B) Pravilnika može ograničiti "po osnovu značajnog ometanja suđenja".²⁸ Žalbeno veće je dalje zaključilo da se ovo pravilo ne ograničava na namerna ometanja.²⁹ Žalbeno veće dalje naglašava da prilikom ocene nekog konkretnog ograničenja garantovanih statutarnih prava kao što je pravo na fizičko prisustvo suđenju, treba imati u vidu načelo srazmernosti, na osnovu kojeg svako ograničenje nekog osnovnog prava mora biti u službi dovoljno značajnog cilja i ne sme narušavati dotično pravo više nego što je to neophodno da bi se postigao taj cilj.³⁰

IV. ARGUMENTACIJA

A. Interlokutorna žalba

9. Tužilaštvo tvrdi da je Pretresno veće napravilo više grešaka u obavljanju svojih dužnosti vođenja suđenja time što nije u potpunosti razmotrilo sve pravične i razumne načine na koje bi se suđenje moglo nastaviti.³¹ Konkretno, u okviru svog prvog žalbenog osnova, tužilaštvo tvrdi da je Pretresno veće pogrešilo kada nije dalo obrazloženo mišljenje o tome da li bi se suđenje moglo nastaviti čak i kada Hadžić nije prisutan.³² Tužilaštvo tvrdi da je Pretresno veće izričito razmotrilo samo dva njegova predloga u vezi s tim kako nastaviti

maja 2008), par. 6; *Protais Zigiranyirazo protiv tužioca*, predmet br. ICTR-2001-73-AR73, Odluka po interlokutornoj žalbi, 30. oktobar 2006. (dalje u tekstu: Odluka u predmetu *Zigiranyirazo* od 30. oktobra 2006), par. 11-13.

²⁶ Odluka u predmetu *Stanišić i Simatović* od 16. maja 2008; Odluka u predmetu *Zigiranyirazo* od 30. oktobra 2006, par. 14.

²⁷ Odluka u predmetu *Stanišić i Simatović* od 16. maja 2008; Odluka u predmetu *Zigiranyirazo* od 30. oktobra 2006, par. 14, gde se poziva na *Slobodan Milošević protiv tužioca*, predmet br. IT-02-54-AR73.7, 1. novembar 2004, Odluka po interlokutornoj žalbi na odluku Pretresnog veća o dodeli branioca (dalje u tekstu: Odluka u predmetu *Milošević* od 1. novembra 2004), par. 13.

²⁸ Odluka u predmetu *Stanišić i Simatović* od 16. maja 2008; Odluka u predmetu *Zigiranyirazo* od 30. oktobra 2006, par. 14, gde se poziva na Odluku u predmetu *Milošević* od 1. novembra 2004, par. 13.

²⁹ Odluka u predmetu *Stanišić i Simatović* od 16. maja 2008; Odluka u predmetu *Milošević* od 1. novembra 2004, par. 14.

³⁰ Odluka u predmetu *Stanišić i Simatović* od 16. maja 2008; Odluka u predmetu *Zigiranyirazo* od 30. oktobra 2006, par. 14, gde se poziva na Odluku u predmetu *Milošević* od 1. novembra 2004, par. 17.

³¹ Interlokutorna žalba, par. 3. V. Interlokutorna žalba, par. 17.

postupak, odnosno uz Hadžićevo prisustvo u sudnici ili putem video-konferencijske veze,³³ ali da nije razmotrilo njegov predlog za nastavak postupka bez Hadžićevog fizičkog prisustva.³⁴ Pored toga, tužilaštvo tvrdi da je Pretresno veće pogrešilo kada nije naložilo da se suđenje nastavi, čak i ako Hadžić nije prisutan,³⁵ što je opravdano u izuzetnim i jedinstvenim okolnostima ovog predmeta.³⁶ Tužilaštvo tvrdi da Hadžićevo pravo da mu se sudi u njegovom prisustvu nije apsolutno i "može biti zanemareno ukoliko slabo zdravstveno stanje optuženog ugrožava postupak".³⁷

10. U okviru svog drugog žalbenog osnova, tužilaštvo tvrdi da je Pretresno veće pogrešno zaključilo da video-konferencijska veza ne predstavlja prikladnu opciju koja bi omogućila Hadžićevo efektivno učešće na suđenju.³⁸ Tužilaštvo tvrdi da je Pretresno veće primenilo različite standarde sposobnosti na sposobnost optuženog da prisustvuje suđenju u sudnici i na sposobnost optuženog da prisustvuje suđenju putem video-konferencijske veze.³⁹ Tužilaštvo takođe tvrdi da "nema obrazloženog objašnjenja o tome kako 'fizičko i mentalno stanje' optuženog ne omogućava video-konferencijsku vezu"⁴⁰ i osporava oslanjanje Pretresnog veća na svedočenje dr Daniela Martella (dalje u tekstu: dr Martell), imenovanog nezavisnog eksperta za neuropsihologiju.⁴¹ Tužilaštvo dalje tvrdi da Pretresno veće nije uzelo u obzir sva prilagođavanja koja bi se mogla primeniti za optuženog u Srbiji pored video-konferencijske veze, kao što je komunikacija s braniocima tokom sudskih prtesa telefonom i pristup programima e-Court i Livenote.⁴²

11. U okviru trećeg žalbenog osnova tužilaštva navodi se da Pretresno veće nije uzelo u obzir sve razumno dostupne modalitete prilagođavanja Hadžiću kako bi se suđenje moglo

³² Interlokutorna žalba, par. 3, 18-21, 31. Kako tvrdi tužilaštvo, to što Pretresno veće "samo ponavlja" svoj argument u vezi s nastavkom postupka čak i kada Hadžić nije prisutan ne predstavlja obrazloženo mišljenje. Interlokutorna žalba, par. 21.

³³ Interlokutorna žalba, par. 19, 21, gde se upućuje na Pobijanu odluku, par. 61-62.

³⁴ Interlokutorna žalba, par. 21. Tužilaštvo dalje tvrdi da eventualnu sugestiju da je Pretresno veće implicitno razmotrilo to pitanje opovrgava otvorena konstatacija Pretresnog veća da je razmotrilo samo dve druge opcije koje su predočene. Pored toga, tužilaštvo tvrdi da se razlozi za odluku moraju izričito navesti. Interlokutorna žalba, par. 21.

³⁵ Interlokutorna žalba, par. 18, 22, 31.

³⁶ Interlokutorna žalba, par. 22, 30, 31.

³⁷ Interlokutorna žalba, par. 22, gde se upućuje, između ostalog, na Odluku u predmetu *Stanišić i Simatović* od 16. maja 2008, par. 6, Odluka u predmetu *Milošević* od 1. novembra 2004, par. 13. V. Replika, par. 21.

³⁸ Interlokutorna žalba, par. 3, 32-36. V. Replika, par. 23-24.

³⁹ Interlokutorna žalba, par. 32-33, 36.

⁴⁰ Interlokutorna žalba, par. 33.

⁴¹ Interlokutorna žalba, par. 34.

⁴² Interlokutorna žalba, par. 35-36.

nastaviti,⁴³ uključujući njegove predloge da bi Hadžić: (1) mogao da gleda video-snimke postupka i pregleda transkripte svedočenja, podneske i odluke kada mu je zgodno; i (2) mogao da bude obavešten o toku suđenja putem ličnih ili telefonskih kontakata.⁴⁴

12. U okviru svog četvrtog žalbenog osnova, tužilaštvo tvrdi da je Pretresno veće pogrešno zaključilo da njegova ponuda da se odrekne prava na unakrsno ispitivanje ne ide u prilog nastavljanju postupka,⁴⁵ iako je "neosporno" da bi ta ponuda u značajnoj meri skratila vreme koje je potrebno za okončanje dokaznog postupka odbrane i smanjila eventualno opterećenje Hadžića zbog nepredviđenih pitanja u preostalom dokaznom postupku.⁴⁶ Kako tvrdi tužilaštvo, Pretresno veće je pogrešno rezonovalo da bi se odricanje moglo povući, iako je, u stvari, ta ponuda bila bezuslovna.⁴⁷

13. Tužilaštvo tvrdi da svaka od tih grešaka predstavlja osnov za ukidanje Pobjijane odluke i da, kada se uzmu zajedno i u vezi s drugim faktorima koje je pomenulo Pretresno veće, one predstavljaju zloupotrebu diskrecionog ovlašćenja.⁴⁸ Kako tvrdi tužilaštvo, način na koji je Pretresno veće odvagalo faktore koji su relevantni za pitanje da li suđenje treba odgoditi je bio "u osnovi pogrešan".⁴⁹ Tužilaštvo tvrdi da je Pretresno veće, iako je pravilno navelo više faktora koji idu u prilog nastavku suđenja, pogrešno zaključilo da ti faktori ne odnose prevagu nad nehumanošću situacije u kojoj bi Hadžić bio zadržan u pritvoru iako uživa pretpostavku nevinosti.⁵⁰ Tužilaštvo takođe tvrdi da je navelo druge relevantne faktore koje Pretresno veće nije uzelo u obzir.⁵¹ Tužilaštvo traži od Žalbenog veća da: (1) poništi Pobjijanu odluku u delu kojim se odobrava tromesečno odgađanje postupka; (2) naloži Pretresnom veću da neodložno nastavi s ostatkom dokaznog postupka odbrane – čak i ako Hadžić ne može da prisustvuje; i da (3) naloži sve primerene mere prilagođavanja Hadžiću tokom preostalog dela pretresnog postupka.⁵²

⁴³ Interlokutorna žalba, par. 3, 37-38.

⁴⁴ Interlokutorna žalba, par. 37. Tužilaštvo s tim u vezi ukazuje na zaključke Veća da, između ostalog, Hadžić može da čita s valjanim razumevanjem i da je sposoban da efikasno komunicira s braniocima, te da bi odbrana mogla da zatraži dodatno vreme da se konsultuje s njim, prema potrebi. Interlokutorna žalba, par. 37.

⁴⁵ Interlokutorna žalba, par. 3, 39-40.

⁴⁶ Interlokutorna žalba, par. 39.

⁴⁷ Interlokutorna žalba, par. 40.

⁴⁸ Interlokutorna žalba, par. 41, 43.

⁴⁹ Interlokutorna žalba, par. 42.

⁵⁰ Interlokutorna žalba, par. 4, 42, gde se upućuje na Pobjijanu odluku, par. 65.

⁵¹ Interlokutorna žalba, par. 43, gde se konkretno upućuje na odsustvo dokaza koji upućuju na zaključak da bi nastavak suđenja na predloženi način "stvorio znatnu, nekontrolisanu opasnost" po Hadžićev život ili zdravlje.

⁵² Interlokutorna žalba, par. 6, 44-45. V. Interlokutorna žalba, par. 6.

B. Odgovor

14. Hadžić tvrdi da bi žalbene osnove tužilaštva trebalo odbaciti.⁵³ Konkretno, u odgovoru na prvi osnov, Hadžić tvrdi da: (1) tužilaštvo nije "nikada sugerisalo" nastavak suđenja uz samo *post facto* komunikacije o tome šta se dešavalo na suđenju;⁵⁴ (2) iz više mogućih značenja pojma "prisustvo", proističe dvosmislenost;⁵⁵ i (3) u Prvom zahtevu za nastavak postupka predložen je radni režim zasnovan na Hadžićevom istovremenom učešću, uz dodatne mere za dane kada bi ga njegovo stanje sprečavalo da tako učestvuje, dok je u Drugom zahtevu za nastavak postupka potvrđeno da bi postupak bez njegovog prisustva narušio njegovo pravo na pravično suđenje.⁵⁶ Hadžić tvrdi da, u svakom slučaju, oduzimanje prava optuženom da bude prisutan, bez informisanog i dobrovoljnog odricanja, nije potkrepljeno pravnim izvorima koje navodi tužilaštvo⁵⁷ i da je ono pravno nedopustivo,⁵⁸ kao i da je u neskladu s bilo kakvim valjanim vršenjem sudskog diskrecionog ovlašćenja.⁵⁹

15. U vezi s drugim žalbenim osnovom tužilaštva, Hadžić odgovara da su jedini raspoloživi medicinski dokazi pokazali da on nije mentalno ni kognitivno sposoban da učestvuje u pretresnom postupku, uključujući postupak putem video-konferencijske veze.⁶⁰ On tvrdi da je, u svetlu tih dokaza, Pretresno veće pogrešno zaključilo da je on ipak sposoban da komunicira s braniocima i daje im uputstva,⁶¹ te da nije razmotrilo pitanje fizičkog opterećenja koje bi mu se nametnulo nastavkom suđenja.⁶² Hadžić tvrdi da Pretresno veće nije pogrešilo kada je zaključilo da bi video-konferencijska veza "otežala [njegovu] učešće u

⁵³ Odgovor, par. 4, 64.

⁵⁴ Odgovor, par. 6. Hadžić takođe tvrdi da su *post facto* komunikacije pravno irelevantne, nezadovoljavajuće i da "izvrgavaju ruglu učešće optuženog na suđenju" budući da se time optuženom uskraćuje pravo da tokom postupka daje uputstva braniocima. Odgovor, par. 33. V. Odgovor, par. 32, 34.

⁵⁵ Odgovor, par. 7.

⁵⁶ Odgovor, par. 11. V. Odgovor, par. 6, 9-10.

⁵⁷ Odgovor, par. 20-31, gde se upućuje na, između ostalog, Odluku u predmetu *Stanišić i Simatović* od 16. maja 2008, par. 3, 7, 20, Odluku u predmetu *Milošević* od 1. novembra 2004, par. 13-14.

⁵⁸ Odgovor, par. 14-19. V. Odgovor, par. 4. Hadžić tvrdi da su pretresna veća, bez izuzetka, suspendovala postupke kad god su optuženi bili zdravstveno nesposobni, i ne odriče se svog prava na učešće u pretresnom postupku. Odgovor, par. 16.

⁵⁹ Odgovor, par. 14.

⁶⁰ Odgovor, par. 36. V. Odgovor, par. 4, 34, 37-56.

⁶¹ Odgovor, par. 53. V. Odgovor, par. 54

⁶² Odgovor, par. 55.

pretresnom postupku",⁶³ te da je primenilo isti standard sposobnosti na njegovo učestvovanje i lično i putem video-konferencijske veze.⁶⁴ Hadžić dalje tvrdi da je tužilaštvo odlučilo da ne ispita dr Martella o mehaničkim svojstvima tehnologije video-konferencijske veze.⁶⁵

16. Odgovarajući na treći žalbeni osnov tužilaštva, Hadžić tvrdi da su mere koje su predložene Pretresnom veću bile irelevantne i nezadovoljavajuće budući da su se zasnivale na lažnoj pretpostavci da bi on bio sposoban da komunicira s braniocima i daje im uputstva.⁶⁶ U vezi s četvrtim žalbenim osnovom tužilaštva, Hadžić odgovara da odricanje tužilaštva nije bilo "bezuslovno" budući da je ono zadržalo pravo da osporava iskaze svedoka odbrane i da je Pretresno veće stoga pravilno postupilo kada nije pridalo nikakvu težinu toj ponudi.⁶⁷ Pored toga, Hadžić tvrdi da tužilaštvo pogrešno navodi Pobjianu odluku, budući da Pretresno veće nije konstatovalo da bi suđenje moglo da bude okončano za šest do sedam nedelja i da bi njegovo učešće u ostatku suđenja moglo biti samo *de minimis*.⁶⁸

C. Replika

17. Tužilaštvo u Replici navodi da bi odgovor trebalo odbaciti kao neblagovremen⁶⁹ ili, alternativno, da bi delove Odgovora koji se bave pitanjem Hadžićeve procesne sposobnosti trebalo odbaciti ili ne uzeti u obzir, budući da na taj aspekt zaključka Pretresnog veća nije uložena žalba.⁷⁰ Tužilaštvo u Replici takođe navodi da nikada nije odustalo od svog zahteva da se suđenje nastavi čak i ako optuženi nije sposoban da prisustvuje⁷¹ i da je nastavak suđenja putem video-konferencijske veze prikladan budući da uspostavlja odgovarajuću ravnotežu između prava optuženog da bude prisutan i obaveze Pretresnog veća da garantuje ekspeditivan postupak.⁷²

⁶³ Odgovor, par. 56.

⁶⁴ Odgovor, par. 57.

⁶⁵ Odgovor, par. 56.

⁶⁶ Odgovor, par. 33-34.

⁶⁷ Odgovor, par. 58-59, gde se upućuje, između ostalog, na Pobjianu odluku, par. 60. Odgovor, par. 4.

⁶⁸ Odgovor, par. 5.

⁶⁹ Replika, par. 4-6.

⁷⁰ Replika, par. 2, 7-8.

⁷¹ Replika, par. 9-16.

⁷² Replika, par. 23-24, gde se upućuje na Odluku u predmetu *Stanišić i Simatović* od 16. maja 2008, par. 2, 17-19.

V. DISKUSIJA

A. Preliminarno pitanje

18. Žalbeno veće napominje da je rok za dostavljanje Odgovora bio 14. decembar 2015,⁷³ ali da je on dostavljen 15. decembra 2015, dakle jedan dan kasnije. Međutim, Žalbeno veće smatra da je, s obzirom na prirodu predmetne žalbe, u interesu pravde da Odgovor razmotri kao valjano dostavljen. Na osnovu gorenavedenog, Žalbeno veće smatra da nema potrebe da razmatra Dupliku.⁷⁴

B. Obim Interlokutorne žalbe

18. Žalbeno veće napominje da, u skladu s Odlukom o odobrenju,⁷⁵ tužilaštvo osporava Pobijanu odluku "u delu u kojem se odbija zahtev tužilaštva za nastavak suđenja".⁷⁶ Tužilaštvo ne osporava zaključak Pretresnog veća o Hadžićevoj procesnoj sposobnosti.⁷⁷ Žalbeno veće dalje napominje da Hadžić nije zatražio odobrenje za ulaganje žalbe na Pobijanu odluku, tako da nije ni uložio žalbu na Pobijanu odluku. Međutim, Hadžić u Odgovoru iznosi više argumenata kojima implicitno osporava zaključke Pretresnog veća o njegovoj procesnoj sposobnosti.⁷⁸ Veće napominje da je tužilaštvo u Replici zatražilo isključenje ili nerazmatranje tih argumenata zbog toga što nije uložena žalba u vezi s pitanjem procesne sposobnosti.⁷⁹

20. Žalbeno veće je mišljenja da se Hadžiću ne može dopustiti da osporava zaključke pobijane odluke u odgovoru na žalbu tužilaštva. Hadžić je odlučio da ne traži odobrenje da uložiti žalbu tako da ne može istupati kao žalilac. Shodno tome, u meri u kojoj su Hadžićevi prigovori usmereni na ulaganje žalbe na zaključak Pretresnog veća o njegovoj procesnoj sposobnosti, Žalbeno veće ih neće razmatrati. Ipak, Žalbeno veće napominje da tužilaštvo, u svom drugom žalbenom osnovu u vezi s mogućnošću nastavka suđenja uz korišćenje video-

⁷³ V. Uputstvo za rad prilikom podnošenja pismenih podnesaka u žalbenom postupku pred Međunarodnim sudom, IT/155 Rev. 4, 4. april 2012, par. 10, 16.

⁷⁴ V. gore, fusnota 3.

⁷⁵ V. Odluka o odobrenju, str. 3.

⁷⁶ Interlokutorna žalba, par. 1.

⁷⁷ Interlokutorna žalba, par. 17.

⁷⁸ V., npr., Odgovor, par. 36, 53-55.

⁷⁹ Replika, par. 7-8. V. gore, par. 17.

konferencijske veze, tvrdi da je Pretresno veće primenilo različite standarde sposobnosti na sposobnost optuženog da učestvuje na suđenju u sudnici i na sposobnost optuženog da učestvuje na suđenju putem video-konferencijske veze.⁸⁰ Žalbena veće će stoga u tom kontekstu razmotriti Hadžićeve argumente u onoj meri u kojoj su relevantni za odgovor na argument tužilaštva.

C. Meritum Interlokutorne žalbe

21. Pretresno veće je zaključilo da je Hadžić procesno sposoban na osnovu toga što je on sposoban da razume suštinu postupka, da komunicira s braniocima i daje im uputstva i da "u opštim crtama razume suđenje i njegov značaj da bi smisljeno učestvovao u postupku".⁸¹ Pošto je konstatovalo da je on procesno sposoban, Pretresno veće je smatralo da je ostalo da se odgovori na jedno drugo pitanje, odnosno na to da li "karakter Hadžićeve bolesti govori protiv nastavka postupka i u prilog okončavanja ili odgađanja ovog predmeta".⁸² Veće je smatralo da bi, kada je optuženi neizlečivo bolestan, obustavu ili odgađanje postupka trebalo primjenjivati od slučaja do slučaja i da faktori koje treba razmotriti uključuju, između ostalog, procesnu sposobnost optuženog i "raspoloživost aranžmana prilagođenih zdravstvenim poteškoćama, koji omogućuju nastavak postupka".⁸³ Nakon što je odbacilo više mogućih modaliteta, kao što su korišćenje video-konferencijske veze i odricanje tužilaštva od prava na unakrsno ispitivanje,⁸⁴ Pretresno veće je smatralo da je nastavak postupka jedino moguć u sudnici uz Hadžićevo fizičko prisustvo.⁸⁵ Međutim, to bi iziskivalo Hadžićev povratak u Pritvorsku jedinicu Ujedinjenih nacija, što bi, po mišljenju Pretresnog veća, imajući u vidu ograničenja koja proizlaze iz njegovog zdravstvenog stanja, dovelo do tako nehumane situacije koja ima prevagu nad faktorima koji idu u prilog nastavku postupka.⁸⁶ U tim okolnostima, Pretresno veće je odlučilo da obustavi postupak.

22. Žalbena veće će sada redom razmotriti žalbene osnove tužilaštva.

23. U vezi s argumentom tužilaštva, sadržanim u njegovom prvom žalbenom osnovu, da je Pretresno veće pogrešno primenilo pravo zbog toga što nije dalo obrazloženo mišljenje o

⁸⁰ Gore, par. 10.

⁸¹ Pobjijana odluka, par. 55.

⁸² Pobjijana odluka, par. 56.

⁸³ Pobjijana odluka, par. 56.

⁸⁴ Pobjijana odluka, par. 58, 61.

⁸⁵ Pobjijana odluka, par. 62.

⁸⁶ Pobjijana odluka, par. 62-63.

tome da li bi se suđenje moglo nastaviti čak i ako Hadžić nije prisutan,⁸⁷ Žalbeno veće podseća da, "[i]ako je pretresno veće obavezno da navede razloge za donošenje svoje odluke, ono ne mora detaljno da je obrazlaže".⁸⁸ Žalbeno veće primećuje da je Pretresno veće citiralo zahtev tužilaštva za nastavak suđenja, čak i ako Hadžić nije prisutan, i imalo u vidu sažete argumente kojima je tužilaštvo potkrepilo svoj zahtev.⁸⁹ Pošto je konstatovalo da je Hadžić procesno sposoban i odbilo predlog tužilaštva da se prihvate samo pismeni dokazi, Pretresno veće je zaključilo da "Veće, ako odluči da nastavi postupak, to mora da uradi tako da uzme u obzir Hadžićevo pravo da bude prisutan u sudnici".⁹⁰ Pretresno veće je zatim napomenulo sledeće: (1) to pravo nije apsolutno i u tom pogledu uputilo na načelo srazmernosti; (2) da je Hadžić u više navrata naveo da ne želi da se odrekne tog prava; i (3) da nije bilo slučajeva u kojima se moglo smatrati da se Hadžić odriče tog prava na osnovu pravila 80(B) Pravilnika.⁹¹ Pretresno veće je takođe potvrdilo "da bi odustajanje optuženog od prava da bude prisutan, na primer putem korišćenja video-konferencijske veze, moglo da bude razumno s obzirom na znatan broj slučajeva u kojima su pretresi bili nenamerno odgođeni zbog zdravstvenog stanja optuženog".⁹² Pretresno veće je konstatovalo, imajući u vidu svoj zaključak da je korišćenje video-konferencijske veze neprikladno, da je "jedina preostala opcija nastavak postupka u sudnici na Međunarodnom sudu".⁹³ Žalbeno veće se stoga uverilo da Pretresno veće jeste uzelo u obzir i razmotrilo zahtev tužilaštva za nastavak postupka u Hadžićevom odsustvu, ali da je taj zahtev odbilo. Shodno tome, Žalbeno veće zaključuje da tužilaštvo nije pokazalo da Pretresno veće nije navelo obrazloženo mišljenje u vezi s nastavkom postupka u Hadžićevom odsustvu.

24. Razmatrajući dalje argument tužilaštva u okviru njegovog prvog žalbenog osnova da je Pretresno veće pogrešilo kada nije naložilo da se suđenje nastavi, čak i u Hadžićevom

⁸⁷ Gore, par. 9.

⁸⁸ *Tužilac protiv Jadranka Prlića i drugih*, predmet br. IT-04-74-AR73.17, Odluka po žalbi Slobodana Praljka na odbijanje Pretresnog vijeća da donese odluku o dokazima ponuđenim na osnovu pravila 92bis, 1. jul 2010, par. 12; *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-AR73.5, Odluka po žalbi Radovana Karadžića na odluku o početku suđenja, 13. oktobar 2009, par. 20; *Tužilac protiv Slobodana Miloševića*, predmet br. IT-02-54-AR73.6, Odluka po interlokutornoj žalbi *amicus curiae* na nalog pretresnog veća u vezi s pripremom i izvođenjem dokaza odbrane, 20. januar 2004, par. 7.

⁸⁹ Pobjijana odluka, par. 12.

⁹⁰ Pobjijana odluka, par. 61.

⁹¹ Pobjijana odluka, par. 61.

⁹² Pobjijana odluka, par. 61, gde se upućuje na Odluku u predmetu *Stanišić i Simatović* od 16. maja 2008, par. 16, 19.

⁹³ Pobjijana odluka, par. 62.

odsustvu,⁹⁴ Žalbeno veće napominje da je Pretresno veće razmotrilo pitanje "raspoloživosti aranžmana prilagođenih zdravstvenim poteškoćama, koji omogućuju nastavak postupka" kada je odmeravalo faktore koji govore u prilog i protiv nastavka postupka, imajući u vidu neizlečivost Hadžićeve bolesti.⁹⁵ Žalbeno veće napominje da Pretresno veće, nakon što je zaključilo da Hadžić ne može da bude fizički prisutan na suđenju,⁹⁶ nije zatim ocenjivalo da li je ograničenje Hadžićevog prava da bude prisutan na suđenju u službi dovoljno značajnog cilja i da li to ograničenje ne bi više nego što je neophodno narušilo Hadžićevo pravo da bude prisutan da bi se taj cilj postigao.⁹⁷ Žalbeno veće se ne može složiti s pristupom Pretresnog veća. Podsećajući na merodavno pravo kako je gore navedeno,⁹⁸ Žalbeno veće, uz suprotno mišljenje sudije Afandea, smatra da je Pretresno veće trebalo da razmatra da li okolnosti ovog predmeta "govore protiv nastavka postupka i u prilog okončavanja ili odgađanja ovog predmeta" tek nakon što je utvrdilo da li postoje srazmerni načini za nastavak suđenja, odnosno na takav način da Hadžićeva prava ne budu narušena više nego što je to neophodno da bi se postigao cilj pravičnog i ekspeditivnog okončanja postupka.⁹⁹ Stoga, Žalbeno veće, uz suprotno mišljenje sudije Afandea, zaključuje da je Pretresno veće pogrešilo u primeni prava zbog toga što nije primenilo načelo srazmernosti.

25. Žalbeno veće dalje smatra, u vezi s trećim žalbenim osnovom tužilaštva,¹⁰⁰ da iz gorenavedenog proizlazi da je Pretresno veće bilo obavezno da izričito razmotri i na odgovarajući način uzme u obzir sve modalitete koji su mu predloženi, a koji su mogli da pomognu da se narušavanje Hadžićevog prava da bude prisutan na suđenju ograniči tako da ne bude veće nego što je neophodno kako bi se postigao cilj pravičnog i ekspeditivnog okončanja postupka.¹⁰¹ U tom pogledu, Žalbeno veće napominje da se u Pobjijanoj odluci izričito ne razmatraju prilagođavanja koja je predložilo tužilaštvo,¹⁰² odnosno to da bi Hadžić mogao da video snimke postupka, transkripte iskaza, podneske i odluke pregleda kada njemu odgovara i da bude informisan o odvijanju suđenja putem ličnih i telefonskih kontakata.

⁹⁴ Gore, par. 9.

⁹⁵ Pobjijana odluka, par. 56. V. Pobjijana odluka, par. 61. V. takođe par. 21, gore.

⁹⁶ Pobjijana odluka, par. 62-63. Žalbeno veće napominje da tužilaštvo ne osporava taj aspekt Pobjijane odluke.

⁹⁷ Žalbeno veće primećuje da, uprkos tome što je podsetilo na ispravno merodavno pravo u tom pogledu, Pretresno veće nije primenilo načelo srazmernosti prilikom razmatranja da li bi se suđenje moglo nastaviti čak i u Hadžićevom odsustvu. V. Pobjijana odluka, par. 61, fusnota 284.

⁹⁸ V. par. 8 gore.

⁹⁹ Pobjijana odluka, par. 56.

¹⁰⁰ Par. 11 gore.

¹⁰¹ V. par. 8, 24 gore.

¹⁰² V. par. 11 gore.

Žalbeno veće konstatuje da je Pretresno veće napravilo primetnu grešku time što ta prilagođavanja nije razmotrilo na osnovu načela srazmernosti.

26. Žalbeno veće će sada razmotriti argumente tužilaštva u vezi s modalitetima video-konferencijske veze i odricanjem od prava na unakrsno ispitivanje koji su izneti u okviru drugog, odnosno četvrtog žalbenog osnova.¹⁰³ Veće u tom pogledu ima u vidu da je Pretresno veće ocenilo te modalitete u okviru odmeravanja faktora, iako je to trebalo da učini u kontekstu primene načela srazmernosti kako bi utvrdilo da li bi ti modaliteti pomogli da se ograniči narušavanje Hadžićevog prava da bude prisutan na suđenju.¹⁰⁴

27. U vezi s mogućnošću nastavka suđenja uz korišćenje video-konferencijske veze,¹⁰⁵ Pretresno veće je, nakon što je konstatovalo da je Hadžić procesno sposoban, napomenulo da mora da "uzme u obzir da li fizičko i psihičko stanje optuženog omogućava optuženom da efektivno učestvuje putem video-konferencijske veze".¹⁰⁶ Pretresno veće je razmotrilo iskaz dr Martella da bi se praćenjem postupka putem video-konferencijske veze: (1) "Hadžićevo stanje, [...], verovatno pogoršalo";¹⁰⁷ i (2) da to "nije dovoljno da zaokupi Hadžićevu pažnju, i da bi praćenje postupka od kuće povećalo verovatnost spoljnih distrakcija, što bi dodatno smanjilo Hadžićevu sposobnost da se koncentriše"¹⁰⁸ i po tom osnovu je odbacilo opciju video-konferencijske veze kao neodgovarajuću.¹⁰⁹

28. Žalbeno veće primećuje da Pretresno veće nije objasnilo kako bi, u vezi s Hadžićevim smetnjama, praćenje postupka putem video-konferencijske veze bilo išta drugačije od praćenja postupka kada je fizički prisutan u sudnici. Shodno tome, Žalbeno veće, uz suprotno mišljenje sudije Afandea, smatra da je nejasno kako je Pretresno veće – nakon što je utvrdilo u kontekstu Hadžićeve procesne sposobnosti da je on sposoban da efikasno učestvuje u postupku, prema potrebi uz pomoć svojih branilaca¹¹⁰ – došlo do zaključka da, imajući u vidu njegove smetnje, Hadžić ne bi bio sposoban da efikasno učestvuje u postupku putem video-

¹⁰³ Par. 10, 12 gore.

¹⁰⁴ V. par. 8, 24-25 gore.

¹⁰⁵ Par. 10 gore.

¹⁰⁶ Pobjijana odluka, par. 61, gde se upućuje na Odluku u predmetu *Stanišić i Simatović* od 16. maja 2008, par. 20.

¹⁰⁷ Pobjijana odluka, par. 61.

¹⁰⁸ Pobjijana odluka, par. 61, gde se upućuje na Daniel Martell, T. 12647-12648 (29. jul 2015). V. Pobjijana odluka, fusnota 289.

¹⁰⁹ Pobjijana odluka, par. 61.

¹¹⁰ Pobjijana odluka, par. 54.

konferencijske veze.¹¹¹ Ti zaključci, po svemu sudeći, protivreče jedan drugom, pa shodno tome, po mišljenju Žalbenog veća, uz suprotno mišljenje sudije Afandea, dovode u pitanje zaključak Pretresnog veća da je Hadžić procesno sposoban, a, konkretno, da je sposoban da efikasno učestvuje u postupku. Pored toga, Žalbena veće, uz suprotno mišljenje sudije Afandea, smatra da je Pretresno veće donošenjem tih očigledno protivrečnih zaključaka, po svemu sudeći, primenilo različite standarde sposobnosti za Hadžićevo učešće kada je u sudnici i za njegovo učešće putem video-konferencijske veze, te je stoga napravilo primetnu grešku.

29. Najzad, u vezi s četvrtim žalbenim osnovom tužilaštva, Žalbena veće napominje da je Pretresno veće razmotrilo ponudu tužilaštva da se bezuslovno odrekne svog prava na unakrsno ispitivanje preostalih svedoka odbrane kako bi se postupak nastavio. Pretresno veće je poštovalo pravo tužilaštva da svoj dokazni postupak vodi kako želi, pa je tako zaključilo da tužilaštvo "može da povuče svoj opoziv za neke ili sve preostale svedoke odbrane, ako to bude želelo".¹¹² Shodno tome, Pretresno veće je zaključilo da "to što se tužilaštvo odreklo svog prava da unakrsno ispita svedoke ne govori ni u prilog ni protiv nastavka postupka".¹¹³ Međutim, Žalbena veće smatra da pravo tužilaštva da vodi svoj dokazni postupak po svom nahođenju uključuje pravo da se odrekne unakrsnog ispitivanja u slučaju svakog pojedinačnog svedoka. Žalbena veće napominje da je odricanje tužilaštva u ovom slučaju bilo paušalno i *bezuslovno* odricanje, te stoga zaključuje da je Pretresno veće pogrešilo kad je zaključilo da bi tužilaštvo moglo jednostrano da povuče svoje odricanje. Žalbena veće dalje napominje da je Pretresno veće potvrdilo da bi se tim odricanjem skratilo vreme koje je potrebno za okončanje dokaznog postupka odbrane.¹¹⁴ Žalbena veće smatra da bi se, usled toga, tim odricanjem skratilo i vreme tokom kojeg bi morala da se prave prilagođavanja, čime bi se ograničila eventualna narušavanja njegovog prava da bude prisutan na suđenju. Stoga je, po mišljenju Žalbenog veća, to odricanje važno uzeti u obzir prilikom iznalaženja načina za nastavak postupka na osnovu načela srazmernosti. Shodno tome, Žalbena veće zaključuje da je Pretresno veće napravilo primetnu grešku kada je zaključilo da odricanje tužilaštva nema ni pozitivnu ni negativnu težinu, što je bilo u kontekstu odmeravanja faktora umesto u kontekstu primene načela srazmernosti.

¹¹¹ Pobjijana odluka, par. 61.

¹¹² Pobjijana odluka, par. 58.

¹¹³ Pobjijana odluka, par. 58.

¹¹⁴ Pobjijana odluka, par. 58.

D. Zaključak

30. Imajući u vidu gorenavedeno, Žalbno veće, uz delimično suprotno mišljenje sudije Afandea, zaključuje da je tužilaštvo pokazalo da odluka Pretresnog veća sadrži primetne greške. Rešavajući kako da se na najbolji način otklone te greške, Žalbno veće napominje da je Pretresno veće u Pobjijanoj odluci naložilo da mu se svake dve nedelje dostavljaju dalje informacije u vezi s Hadžićevim zdravstvenim stanjem.¹¹⁵ Shodno tome, Žalbno veće shvata da je Pretresno veće tokom poslednjih meseci primalo informacije o Hadžićevom zdravstvenom stanju. Te informacije mogu uticati na to da li je Hadžić, u ovoj fazi, procesno sposoban, odnosno kakva prilagođavanja bi se mogla uvesti koja bi bila primerena u ovoj fazi. U tom pogledu, Žalbno veće, uz suprotno mišljenje sudije Afandea, takođe podseća na svoje zaključke u vezi s očigledno protivrečnim zaključcima do kojih je Pretresno veće došlo u Pobjijanoj odluci u vezi s Hadžićevim efikasnim učešćem u postupku lično, nasuprot učešća putem video-konferencijske veze.¹¹⁶ Uzimajući to u obzir, kao i činjenicu da je Pretresno veće suštinski upoznatos prirodom ovog predmeta, Žalbno veće zaključuje da je Pretresno veće u najboljoj poziciji da donese konačnu odluku u vezi s nastavkom postupka. U toj proceni, Pretresno veće mora uzeti u obzir sve nove informacije i imati u vidu gorenavedene zaključke i smernice Žalbenog veća. Međutim, Žalbno veće naglašava da se mora izbeći eventualno dalje odgađanje postupka u svrhu ocenjivanja da li će se Hadžićevo zdravstveno stanje poboljšati.

VI. DISPOZITIV

31. Iz gorenavedenih razloga, Žalbno veće:

ODBACUJE Zahtev za ulaganje Duplike;

Delimično **ODOBRAVA** Interlokutornu žalbu, uz delimično suprotno mišljenje sudije Afandea;

PONIŠTAVA Pobjijanu odluku;

VRAĆA predmet Pretresnom veću;

¹¹⁵ Pobjijana odluka, par. 68.

¹¹⁶ V. par. 28 gore.

POZIVA Pretresno veće da preispita, na osnovu raspoložive i ažurirane zdravstvene dokumentacije, da li je Hadžić procesno sposoban i, ako utvrdi da jeste, **NALAŽE**, uz suprotno mišljenje sudije Afandea, Pretresnom veću da razmotri sve raspoložive modalitete za nastavak suđenja na osnovu načela srazmernosti i da, tek nakon što ispravi gorenavedene greške, razmotri da li će nastaviti ili obustaviti postupak;

NALAŽE Pretresnom veću da blagovremeno donese novu odluku nakon ponovnog razmatranja, po mogućnosti do 25. marta 2016; i

ODBIJA Interlokutornu žalbu u preostalom delu.

Sudija Afande prilaže delimično suprotno mišljenje.

Sastavljeno na engleskom i francuskom jeziku, pri čemu je merodavan tekst na engleskom.

Dana 4. marta 2016.

U Hagu,
Holandija

/potpis na originalu/
sudija Carmel Agius,
predsedavajući

[pečat Međunarodnog suda]

**DELIMIČNO SUPROTNO MIŠLJENJE
SUDIJE KOFFIJA KUMELIJA A. AFANDEA**

1. Slažem se s odlukom Većine sudija da bi ovaj predmet trebalo vratiti Pretresnom veću na ponovno razmatranje.¹ Takođe se slažem da prva faza ponovnog razmatranja od strane Pretresnog veća treba da bude da se utvrdi da li je g. Hadžić i dalje procesno sposoban.²
2. Međutim, i ukratko, ne slažem se s Većinom u vezi sa sledećim: (i) redosledom analize, izdavanjem naloga Pretresnom veću da prvo utvrdi srazmerne načine za nastavak suđenja, pa tek onda da ocenjuje neizlečivu bolest g. Hadžića;³ i (ii) nespojivošću zaključka da je g. Hadžić procesno sposoban, ali nesposoban da prati postupak putem video-konferencijske veze.⁴
3. Slažem se da je Pretresno veće pogrešilo kada je problem nastavka suđenja u odsustvu g. Hadžića ispitivalo prilikom odmeravanja faktora koji govore u prilog i protiv nastavljanja postupka imajući u vidu neizlečivu prirodu bolesti g. Hadžića.⁵ Međutim, ne mogu da podržim zaključak Većine sudija da bi Pretresno veće trebalo prvo da utvrdi srazmerne načine za nastavak suđenja, pa tek onda da razmotri da li neizlečiva priroda Hadžićeve bolesti "[govori] protiv nastavka postupka i u prilog okončavanja ili odgađanja ovog predmeta".⁶ Tim pristupom, Većina sudija ostavlja utisak da načine za nastavak suđenja treba utvrđivati *in abstracto*, ne uzimajući u obzir neizlečivu bolest g. Hadžića.⁷ Međutim, iako je Većina sudija u pravu kada upućuje Pretresno veće da izbegne bilo kakvo dalje odgađanje postupka u svrhu ocenjivanja da li će se zdravstveno stanje g. Hadžića poboljšati,⁸ Većina sudija, po svemu sudeći, tvrdi da samo odgađanje treba da se povezuje s neizlečivom bolešću, a da izbor između nastavka ili obustave postupka treba da se zasniva isključivo na procesnoj sposobnosti, a ne na neizlečivoj prirodi bolesti g. Hadžića.
4. U okviru tog pristupa, Većina sudija potcenjuje razmere uticaja neizlečive bolesti g. Hadžića koje su više nego ključne za dalji tok ovog postupka, u smislu da izlaze iz

¹ Odluka Većine sudija, par. 30, 31.

² Odluka Većine sudija, par. 30, 31.

³ Odluka Većine sudija, par. 24.

⁴ Odluka Većine sudija, par. 28.

⁵ Odluka Većine sudija, par. 24.

⁶ Odluka Većine sudija, par. 24.

⁷ Odluka Većine sudija, par. 24.

⁸ Odluka Većine sudija, par. 30.

okvira pitanja odgađanja, pa utiču i na odluku da li postupak treba nastaviti ili obustaviti. To zbog toga što je Pretresno veće u Pobjijanoj odluci donelo zaključak koji se sastoji od dva međusobno isprepletana dela; da je g. Hadžić procesno sposoban, uz istovremeno uvažavanje činjenice da je on "neizlečivo bolestan".⁹ Po mom mišljenju, procesna sposobnost i neizlečiva bolest predstavljaju zasebna pitanja, ne samo zato što su standardi različiti, već i zato što osoba može biti procesno sposobna iako je neizlečivo bolesna ili neizlečivo bolesna, pa stoga procesno nesposobna. Ali, kako je to Pretresno veće učinilo u Pobjijanoj odluci, ta pitanja su povezana u ovom predmetu. Štaviše, proglašenje optužene osobe procesno sposobnom, ali "neizlečivo bolesnom" ne vodi direktno nastavljanju postupka, što sa svoje strane pokreće pitanje prilagođavanja na osnovu načela srazmernosti, kako to navodi Većina sudija. Međutim, pod pretpostavkom da je Pretresno veće bilo u pravu kada je zaključilo da je Hadžić procesno sposoban, ali istovremeno neizlečivo bolestan, taj isprepleteni zaključak neizbežno stvara koktel, koji se razlikuje od situacije kada je optuženi ili "procesno sposoban, a nije neizlečivo bolestan" ili je "neizlečivo bolestan i procesno nesposoban". U situaciji u kojoj neizlečiva bolest i procesna sposobnost g. Hadžića koegzistiraju, ova prva može da utiče na potonju, naročito kada je reč o aktuelnom statusu procesne sposobnosti g. Hadžića. Po mom mišljenju, Pretresno veće je obavezno da u potpunosti ispita odnos između procesne sposobnosti i neizlečive bolesti. Takvo ispitivanje bi onda prirodno omogućilo pravilnu primenu načela srazmernosti i odmeravanje modaliteta suđenja, koji su sami po sebi odvojeni, ali oba iziskuju uzimanje u obzir konkretnog stanja, što u ovom slučaju mora da podrazumeva povezan zaključak.

5. Logično srednje pitanje, koje se u Odluci Većine sudija ne postavlja, ali koje je nužno kako bi se rešio ovaj važan problem, stoga je da se sazna u kojoj meri neizlečiva bolest može da napreduje i potencijalno poništi, pre okončanja predmeta, deklarisanu procesnu sposobnost g. Hadžića. Ako u vezi s tom prvom fazom Pretresno veće zaključi da je g. Hadžić i dalje procesno sposoban, onda ja smatram da je odgovor na "srednje" pitanje bitan pre razmatranja modaliteta u skladu s načelom srazmernosti za pravo g. Hadžića da bude prisutan tokom suđenja, bilo fizičkim prisustvom u sudnici, bilo praćenjem postupka putem video-konferencijske veze. Odluka u vezi s tim šta bi bilo prikladnije, fizičko prisustvo g. Hadžića u sudnici ili njegovo praćenje postupka putem video-konferencijske veze, može se zasnivati samo na medicinskom stručnom

⁹ Odluka Većine sudija, par. 30.

znanju, ali potkrepljenom eksplicitnim pravnim obrazloženjem. Iako je dalo detaljno obrazloženje neprikladnosti fizičkog prisustva u sudnici, Pretresno veće je možda trebalo da podjednako temeljno obrazloži neadekvatnost video-konferencijske veze time što bi svoj zaključak potkrepilo pravnim obrazloženjem, umesto što je samo citiralo medicinskog stručnjaka.

6. Kako bi se dalje razmotrilo "srednje pitanje", ipak je potrebno da Pretresno veće oceni razumno očekivanje da će g. Hadžić ostati procesno sposoban u preostalom delu postupka protiv njega, odnosno barem do donošenja Prvostepene presude. Takva ocena ne bi morala da sadrži razmatranje očekivane dužine njegovog života *per se*, zbog toga što bi g. Hadžić mogao da preživi, ali bi njegova neizlečiva bolest mogla da prouzrokuje takvo pogoršanje zdravstvenog stanja da bi on mogao da izgubi status procesne sposobnosti. Odgovor na ovo srednje pitanje je ključan kada se ima u vidu da cilj suđenja mora da ide dalje od cilja pravičnog i ekspeditivnog okončanja postupka, tako da uključi izradu i donošenje Prvostepene presude, bez izlaganja riziku da će se zanemariti razmatranje Pretresnog veća o neizlečivoj bolesti g. Hadžića. Ne vidim nikakav razlog da se suđenje nastavlja radi samog suđenja, ako je odgovor na srednje pitanje da je g. Hadžić i dalje procesno sposoban, ali da postoji velika verovatnoća da će izgubiti funkcije i da više neće biti procesno sposoban do donošenja Prvostepene presude, uzimajući u obzir njegovu neizlečivu bolest i njene posledice po njegovo zdravlje na osnovu medicinskog stručnog mišljenja. Samo u slučaju potvrdnog odgovora na ovo srednje pitanje u vezi s razumnim očekivanjem da Hadžićeva neizlečiva bolest neće ometi okončanje suđenja može biti reči o načelu srazmernosti. To načelo mora zatim da uzme u obzir da će eventualni aranžmani radi nastavka postupka možda morati da se prilagođavaju zbog pogoršanja bolesti g. Hadžića, što bi ponovo dovelo do daljih odgađanja.
7. Ako mogu da to jednostavno formulišem, čini mi se da je uzaludno da Pretresno veće konstatuje da je g. Hadžić procesno sposoban, a da zatim insistira na nastavku postupka bez prethodnog ispitivanja koliko dugo će g. Hadžić verovatno ostati procesno sposoban. Trebalo bi napomenuti da će za nastavak postupka verovatno biti potrebno nekoliko nedelja s obzirom na potrebu da se organizuju svedoci, okupe timovi tužilaštva i odbrane, obezbede prilagođavanja, bilo da se radi o video-konferencijskoj vezi, bilo o fizičkom prisustvu u sudnici. Ukoliko se pretresni postupak tada nastavi, to bi trebalo da bude sa sigurnošću da je Međunarodni sud učinio sve u svojoj moći da

obezbedi da se sa g. Hadžićem ne postupa kao s objektom koji treba gurati kroz sudski proces, već da se njegovo suđenje nastavi u potpunom skladu s njegovim pravom na dostojanstvo. Pravo g. Hadžića na dostojanstvo šire je od poštovanja načela srazmernosti, uključujući njegovo efikasno učešće u suđenju i zaštitu njegovih prava na pravično suđenje.

/potpis na originalu/

sudija Koffi Kumelio A. Afandé